

**LBRIS**

We know  
books

Colecția ESEURI

Coordonator: ȘTEFAN BORBÉLY

Editor: MIRCEA PETEAN

Coperta: DINU VIRGIL

**Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a  
României**

**POPA, IONEL**

**Sadoveniense** / Ionel Popa. - Ed. a 2-a, reviz. și  
adăug.. - Florești : Limes, 2025

ISBN 978-606-799-812-2

821.135.1.09

© Ionel Popa

© Editura Limes, pentru prezenta ediție

Str. Castanilor, 3

407280 Florești – Cluj

Tel.: 0723/194022

Email: [edituralimes2008@yahoo.com](mailto:edituralimes2008@yahoo.com)

[www.edituralimes.ro](http://www.edituralimes.ro)

**Ionel Popa**

**SADOVENIENE**

ediția a II-a  
revizuită și adăugită

LIMES

2025

**CUPRINS**

*Argument* ..... 7

**RECITIRI**

Câinele..... 11

Păcat boieresc ..... 14

Neamul Șoimăreștilor ..... 23

Țara mea ..... 42

Strada Lăpușneanu ..... 82

Zodia cancerului sau Vremea Ducăi-Vodă ..... 95

Măria sa puiul pădurii ..... 108

Ochi de urs ..... 123

**STUDII TEMATICE**

Toposuri și simboluri.....145

Înțelepciunea și ÎNȚELEPTUL..... 185

*Cuvânt de încheiere* ..... 198

*Bibliografia consultată* ..... 199

## Câinele

Povestirea *Câinele* (1904) este o imagine din viața târgului de provincie, loc în care „nu se întâmplă nimic”, în care se consumă existențe goale. E descrisă o lume fără orizont, fără drame sufletești ori de conștiință, existența ei fiind împietrită în tipare umplute cu preocupări mărunte și meschine, care duc la abrutizare.

Prima parte, amplă, este imaginea panoramică a târgului desemnat prin sinecdoca *strada*, pe care locuiesc slujbașii statului, care, „șapte zile din săptămână o duceau [...] într-un fel de moleșeală, ca un om care-de-abia stă să doarmă”. Doar spre seară strada se mai „animă puțin”, când cucoanele cu „treburile și mâncărurile isprăvite, îndrăzneau să înainteze pe la porți și în timp ce-și așteptau bărbații puneau la cale politica târgului.”

Săracă evenimential, ca și viața locuitorilor, povestirea e o adevărată pinacotecă de portrete:

„Pe ulița principală”, „în casa cea mai mare” trăiau fericiți „cuconul Vasile Teodoreanu polițaiul” și „cucoana Adela”. „Dumnealui e scund și gras, chel, cu nas mare pornit în jos, către barbă și mustățile cărunte; dumneaei era uscată, cu obraji subțiați și cu un nas lung, care privea la cer”. Nu aveau copii, dar „cucoana Adela avea o pisică roșă, Floricica; cuconul Vasile un copoi mare, Osman, și când Osman lua la goană, lătrând, pe Floricica „[...] dumnealor se luau la ceartă”, ca apoi să se „împace”.

În această notă de usturătoare ironie sunt schițate și portretele celorlalți locuitori de pe Strada Prefecturii:

Gheorghies Horga „directorul prefecturii”, cu ograda plină de „tot soiul de clocani”. Dimineața se scula cel dintâi pentru a asista la „bătăliile de cocoși”; Cucoana Caliopi „sură pe la tâmple”, visând la dragoste „cetea romane și cânta, sara, cu glas tremurat melodii arzătoare”, întorcând „ochii pe dos”. Th. Gavrilescu, „grefierul tribunalului, totdeauna când lua leafa se întorcea acasă în trăsură cu capul în piept”. Ioniță Mărculescu, „secretarul primăriei”, era cel mai disprețuit de toți din pricină că la domnul în casă „cânta găina”, cucoana Frosa, „subțirică, frumușică și iute ca un spiriduș”; Moașa Maria, nu prea tânără, își bănuia bărbatul, Toader Lascarade „ofițerul stării civile”, că umblă după „muieri”.

Toate detaliile portretistice și de atmosferă ridiculizează lumea târgului „unde nu se întâmplă nimic”. Locuitorii lui au luat chipul acestuia, și viceversa.

„De multă vreme”, toți locuitorii de pe „ulița mare”, „familii cumsecade”, trăiau „într-o liniște și înțelegere desăvârșită”, dar „într-un rând o spaimă mare a burzului toate sufletele”. Într-un amurg, un câine jigărit încât și „vântul de-ar fi bătut, l-ar fi dat jos”, își făcu apariția pe ulița mare și „amușina pe sub garduri”. Costică, odrasla coanei Frosa, târându-și botinele prin praful străzii, văzându-l luă o piatră și o aruncă după câine, „apoi alta”. În același timp câinii mahalalei îl simțiră și dădură năvală. În vreme ce câinii se luptau cu intrusul, Costică se lasă la pământ și „răcni o dată ascuțit”. Atunci, din poartă, cucoana Caliopi „lăsă să-i scape un țipăt ascuțit «Hooh! L-a mușcat câinele»”. Din balcon, cucoana Adela strigă și ea cu putere: „Vasile! Vasile! Ieși afară! Un câine turbat pe uliță! A mușcat pe Osman!”.

Bărbații alarmați au ieșit înarmați, fiecare cu ce aveau la îndemână, și s-au repezit să răpună dușmanul care le-a tulburat liniștea fericită. Scena luptei câinilor mahalale și a

oamenilor târgului cu câinele străin este magistral descrisă. Sfârșitul războiului pentru Troia e previzibil: intrusul e răpus. Luptătorii victorioși se întorc la consoartele lor, aducându-și aminte „că încă n-au cînat”. „Sara coboară peste liniștea oamenilor”.

Descrierea „bătăliei”, fiind amplă, extragerea câtorva imagini dispartate ar fi irelevantă, așa că ne limităm doar la două propoziții care spun totul, nu despre „război”, ci despre: „– Vasile! Vasile! Ieși afară! Un câine turbat pe uliță a mușcat pe Osman” (pentru coana Adela mai important e câinele Osman, decât copilul); și imaginea învinsului rămas pe câmpul de luptă, dându-și sufletul, cu ochii „plini de lacrimi și sânge, și parcă întreba ceva cu groază și durere”.

Fapta vitejească a războinicilor n-a fost decât un linșaj – linșajul unui biet câine *străin*, care prin apariția lui, a *îndrăznit* să le tulbure „*moleșeala*” și „*tihna*”.

În aparența ei simplă și banală, povestirea dezvăluie priceperea scriitorului în descriția realistă și organizarea textului, descompunând în detalii și recompunând ansamblul.

În realismul ei supus canonului, povestirea *Câinele* ascunde o parabolă: un astfel de linșaj are loc numai în lumea ființelor cu două labe; în lumea ființelor cu patru labe nu se petrec asemenea fapte, în lumea lor există numai legea Firii, lege cosmică.

Povestirea dă semne că se încheie perioada debutului editorial furtunos din 1904.

## Păcat boieresc

Nuvela, inițial, e publicată în revista „Convorbiri literare”, nr. 1-2/1906. Redacția revistei solicită autorului să-i schimbe titlul în *Iezerul*. Titlul propus ar fi schimbat perspectiva de lectură. Obstinat în tezismul social infuzat nuvelei, caracteristic tinereții sale scriitoricești și orgolios, tânărul scriitor, neadmițând amestecul altora în textul său, refuză propunerea redacției revistei.

De-a lungul timpului, critica literară, cea interbelică și cea postbelică, a considerat *Păcat boieresc* doar o nuvelă, prin excelență, realist-socială, mai mult sau mai puțin realizată artistic, urmașă a povestirii *Cozma Răcoare* (1904):

„Nuvela era, de fapt, cea mai puternic acuzatoare de până atunci, prima în care scriitorul se face direct purtătorul de cuvânt al neamului Ursaki, prima în care «tremură o ură zeci de ani stăpânită, o ură mistuitoare, fără nume, ura unui întreg neam obijduit poate». Era, în această nuvelă, și o dezvăluire amplă a poeziei naturii (descoperise, atunci, prin peregrinări recente, Delta Dunării și Bărăganul), și psihologia primei iubiri, și patima iubirii apăsate de amenințarea morții, dar mai ales, era un act de condamnare a boierimii și asupririi, pe care nimeni nu-l putea ignora decât cu rea-voință. Poezia naturii și dragostea sunt, aici, proprietatea tânărului boier, care le gustă cu pasiune aprinsă brusc, dar trecătoare, călcând în picioare inima țaranului, încrederea și jurămintele. Pentru neica Marin, omul cu durere înăbușită în tăcere, zbenguiala, poetică și erotică, a coconășului înseamnă un nou episod tragic – și ultimul. Strigătul lui de ură răpește boierului poezia ce-i

aureolează adolescența și rătăcirile cinegetice. În ea zace mormântul întreit al unor oameni înșelați și doborâți. Cu *Păcat boieresc*, Sadoveanu începe să fie un «instigator», cum avea să-i numească, la 1907, stăpânirea pe cei ce dezvăluiau revolta acumulată în țărănimea exploataată”. Din tot comentariul critic, nu e de reținut decât următoarea propoziție: „Era, în această nuvelă, și o dezvăluire amplă a poeziei naturii și psihologia primei iubiri”.

Am citat *in extenso* din Savin Bratu (*Mihail Sadoveanu – o biografie a operei*, 1963, p. 244) pentru a arăta la ce poate duce o interpretare sociologic-vulgară în numele unei ideologii, la fel de vulgară. O astfel de interpretare și-a trimis sechelele până târziu: „Boierul bătrân Leonida determină prin faptele sale pe neica Marin să-și ucidă nevasta, afirmă Pompiliu Marcea (*Lumea operei lui Mihail Sadoveanu*, 1976, p. 115); Fănuș Băileșteanu susține că „Neica Marin [...] a avut în tinerețe o tragedie care i-a «închis» sufletul și i-a «împietrit» inima într-o «ură veche, ascunsă care nu se mai domolea»: boierul cel bătrân i-a necinstit soția și el, Marin Pușcașul, a zdrobit-o în picioare, rămânându-i acum, la bătrânețe, doar «pușca și căsuța» [...] avea o fată-mare pe care o ascunsă de ochii lumii, de teamă să nu mai pățească o rușine” (*Introducere în opera lui Mihail Sadoveanu*, 1977, p. 151). Și același critic afirmă: „Scriitorul întoarce finalul povestirii [idila de iubire] spre conflictul social multisecular, dintre țărani și boieri. Păcatul dragostei nelegiuite se suprapune peste ura de clasă.” (p. 152).

În fața unor astfel de comentarii ne-am pus întrebarea dacă nuvela nu posedă și alte registre de citire și interpretare. Recitirea ne-a confirmat supoziția.

*Păcat boieresc* e confesiunea unui tânăr „boier”, care își retrăiește povestea sa de iubire.